

van a 12. kötet, amely többi közt magában foglalja majd Pestalozzinak *Meine Nachforschungen über den Gang der Natur in der Entwicklung des Menschengeschlechts* című munkáját. Ehhez készült bevezetűl a címbe li tanulmány, amely a nagy pedagógusnak ezt a látszólag zavaros, sokáig félreértett és belső összefüggését és célját tekintve mindmáig kellőképen nem magyarázott írását elemzi gondosan, a szöveg alapján is igyekszik Pestalozzinak gondolatmenetét saját szavaiból kihámozni, végül a tanulmányhoz csatolt, a tartalmi összefüggéseket részletesen szemléltető táblázatban megrögzíteni. Dolgozatának első, „általános“ fejezetében Spranger megállapítja, hogy „Pestalozzinak szóban forgó könyve különös keveréke a történelembölcseleti, természetjogi és antropológiai gondolatmeneteknek“, s az emberiség fejlődésének három állapotát (az állatit, társadalmi és erkölcsit) magára az egyes emberre is vonatkoztatja. A „Nachforschungen“-ben világosan három főrészt lehet megkülönböztetni, amelyeknek gondolatmenetét Spranger igazi tudományos részletkutatással lépésről-lépésre kideríti, összehasonlítja. A tanulmány 2. részében a szerző a következő három kérdésre igyekszik világosságot deríteni: 1. a szociológiai fogalmak belső összefüggése; 2. az erkölcsi önállóság (autonómia) jelentése; 3. a vallás és erkölcs viszonya. Ezekben rámutat Fichte és Kant befolyására és megállapítja, hogy a munkának tenge lyét a vallás és az erkölcs együttesen alkotja, ami Pestalozzinak következő alapgondolatában jut kifejezésre: „A szeretet legtisztább érzelmeinek belső fejlődése útján oda jutni, hogy az értelem az érzékek felett uralkodjék“. Ebből folyik a nagy nevelőnek önmagával ellentétes, az örökkévaló és a földi között ide-odahajló világnézete, amit Spranger modern kifejezéssel egzisztenciális gondolkodásmódnak nevez. „Kant megtanította az embereket, hogy önmagukon túl akarjanak; Jacobi arra, hogy önmagukon túl sejtse nek és higgyenek; Pestalozzi csak egyre tanította meg az embereket: arra, hogy az erkölcsi és vallásos transzcendencia egybefoglalásával és a földi valóságba való hatalmas visszavetítésével önmagukon túl képesek legyenek szeretni.“ Ebbe a mondatba foglalja össze a szerző Elemzésének végső eredményét. kf.

E. Drerup: Der Humanismus in seiner Geschichte, seinen Kulturwerten und seiner Vorbereitung im Unterrichtswesen der Griechen. Vier Vorträge.

(Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums. XIX. köt. 2. füz.)

Paderborn, 1934. F. Schöningh. 164 l. 7 M 60.

„Die Niederlande sind ein altes Humanistenland“, írja egy helyen szerzőnk, és a sajátos holland *genius loci* valóban magán Drerupon is igazolódott, amióta würzburgi katedráját felcserélte a nijmegeni katolikus egyetemével. Homerosnak, Isokratesnek és Herodotosnak filológus kutatója itt írta meg korszakos jelentőségű vezérművét a görög nyelv iskolai kiejtéséről, amely hatalmas művelődéstörténeté szélesedett ki (l. E. Philol. Közöny, 1930, 236. és 1933. 33. k.); itt született 1930-i rektori beszéde „Perioden der klassische Philologie“ (német átdolgozása könyvünknek I. darabja: 7—65. l.), amely bár vázlatosan, elsőnek és igen meglepő eredményekkel adott egységes, sub-

jektív értékelés alapján felépített, igazi jelen-történetet az ókorral foglalkozó humanizmusról (I. erről Széphalom, 1931, 125. kk.); és itt adta ki most a címbeli kötetét is, mint 2. részét a „Kulturprobleme des klassischen Griechentums“ c. sorozatának, amelyből ugyan a II. (1919) és a III. (1917) darabnak csak a sajtó alá dolgozását végezte új hazája földjén, de a nekünk legjelentősebb IV. (utolsó) előadását (119. kk.) mégis, aligha függetlenül a környezeti hatásoktól, már itt tartotta. Scheveningenben (1925).

A II. előadás egyébként tudós magasztaló beszédnek van szánva az idealisztikus gimnázium logikai és esztétikai képzésének értékéről: a humanizmust dicsőíti (66—83. l.), míg a járulékos függelék — egy 1933-ban tartott külön előadásból szabva (83—88. l.) — a klasszikus nevelési eszmények jelen valóságát teszi közelebbi vizsgálat tárgyává. Fontosabb szempontunkból a III. darab, amely nagy avatottsággal adja az ógörög nevelés- és oktatásügynek eleven összképét, úgy, hogy nemcsak a pedagógust világosítja fel — jóllehet az ismertebb pontokon a forrásokat olykor mellőzve és különös részletességgel (méltán) főleg az újabb vagy ismeretlenebb eredményekre terjeszkedve ki (ilyen a teosi és miletosi iskolák rendje, methodika és didaktika a papyrusokban stb.) —, hanem modern, összehasonlító szempontjaival sokszor mond a klasszikus filológus szakembernek is újat vagy megszívlelendőt. A pedagógusnak mégis legfontosabb e könyvnek IV. darabja lesz, amely a görög közép- és felső oktatás főtípusait vázolja fel, egymásután és egymással szemben jellemezve Isokrates „politikusi“, Platon „teoretikus“ és Aristoteles „tudományos“ iskoláit, jórészt egészen új szempontok alapján, önállóan. Aminthogy Drerup pedagógiai eredményeit mindvégig jótékonyan alapozza meg a filológus Drerup, szinte kézzelfoghatón például az Isokratesz szofisztikus-rétóri „munka-iskolájának“ egyszerű kidolgozásában, úgyhogy ez a kiadvány, nem is számítva az első dolgozat egészét, már a szerző sűrűn felvillanó eredeti megjegyzései folytán is, a neveléstan történetén és elmélkedőjén kívül a klasszikus filológust is tartósan fogja érdekelni és foglalkoztatni.

Végül különösen az I. és IV. darab alapján úgy látjuk, hogy a könyvecskének igen jelentős és maradandó szerepe lesz általában a pedagógiai-filológiai tudománytörténetben is, mert már Werner Jaeger művének megjelentése előtt felismerte jelenünk ókorfelfogásának esztétikus-pedagógikus jellegét (v. ö. Széphalom, i. h.), és mindazokat a legfontosabb irányvonalakat is előre kipontozta, amelyeknek tárgyalásáig a Jaeger-féle „Paideia, Die Formung des griechischen Menschen“ eddigi első kötete (1933) a munka rendje szerint még nem érkezett el.

Marót Károly.

Bulletin de l'Enseignement de la Société des Nations (A Nemzetek Szövetségének tanügyi értesítője). Genève, 1934 december, 169 lap.

A Nemzetek Szövetsége eddig *Recueil Pédagogique* címmel évenként 2—3 számban megjelenő tanügyi szemlét bocsátott közre magának az intézménynek ismeretetéso és a nemzetközi oktatás propágandája érdekében. Ez a kiadvány ezentúl a fent olvasható, változtatott címmel évenként csak egyszer